

ISSN 2181-9130

Doi Journal 10.26739/2181-9130

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

10 ЖИЛД, 12 СОН

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

ТОМ 10, НОМЕР 12

JOURNAL OF LAW RESEARCH

VOLUME 10, ISSUE 12

ТОШКЕНТ-2025

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF LAW RESEARCH

№12 (2025) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9130-2025-12>

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Abdurasulova Qumriniso Raimqulovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Fayziev Shoxrud Farmonovich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD

12.00.01 - ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ / ТЕОРИЯ ПРАВА И ГОСУДАРСТВА, ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ / THEORY OF LAW AND STATE, HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

Boboyev Halimboy Boboyevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Ahmedshaeva Mavlyuda Axatovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Adilxodjayeva Surayyo Maxkamovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Sattorov Abdug'afvor
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Yosuke Shamoto
yuridik fanlar doktori, professor (Yaponiya)

Umarxonova Dildora Sharipxanovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Nematov Jo'rabek Nematilloevich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

12.00.02 - КОНСТИТУЦИОННЫЙ ҲУҚУҚ, МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ, МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ / КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО; АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО; ФИНАНСОВОЕ ПРАВО / CONSTITUTIONAL LAW; ADMINISTRATIVE LAW; FINANCIAL RIGHT

Malikova Gulchexra
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Xusanov Ozod Tillabayevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Selimanova Svetlana Mixaylovna
yuridik fanlar doktori (O'zbekiston)

Xvan Leonid Borisovich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Peshkova Xristina Vyacheslavovna
yuridik fanlar doktori, dotsent (Rossiya)

Sung Un Lee
yuridik fanlar doktori, professor (Janubiy Koreya)

12.00.03 - ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ / ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО; ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО; СЕМЕЙНОЕ ПРАВО; МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО / CIVIL LAW; BUSINESS LAW; FAMILY LAW; PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Oqyulov Omonboy
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Ro'zinazarov Shuhrat Nuraliyevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Ruziyev Rustam Jabborovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Borotov Mirodijjon Xomudjonovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Toshev Boboqul Norqobilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Shomuxamedova Zamira Shoislamovna
yuridik fanlar doktori, (O'zbekiston)

Ahmad Issa Altweissi
yuridik fanlar doktori, professor (Iordaniya)

Mexmonov Kambariddin Miradxamovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

12.00.04 - ФУҚАРОЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ХЎЖАЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ҲАҚАМЛИК ЖАРАЁНИ ВА МЕДИАЦИЯ / ГРАЖДАНСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО; ХОЗЯЙСТВЕННОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО; АРБИТРАЖНЫЙ ПРОЦЕСС И МЕДИАЦИЯ / CIVIL PROCEDURE LAW; ECONOMIC PROCEDURAL LAW; ARBITRATION PROCESS AND MEDIATION

Esanova Zamira Normurodovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Mamasidiqov Muzaffar Musajonovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Jason A.
Kanton Federal sud markazi (AQSH)

Borut Strazisar
Yuridik bo'lim boshlig'i (Sloveniya)

12.00.05 - МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ. ИЖТИМОЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ / ТРУДОВОЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ / THE LABOR LAW; SOCIAL SECURITY LAW

Usmanova Muborak Akmalxanovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Gasanov Mixail Yuriyevich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Sattorova Gulnoza Djurakulovna
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Murodova Gulnora
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Denisov Gleb
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)

Fayziyev Shuxrat Xasanovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Usmonov Muhammadi Bahridinovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Xolmuminov Juma
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Jo'rayev Yuldash Achilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Nurmatov Mirg'olib Mirzayevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Po'latov Baxtiyor Xalilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Salomov Baxrom Salomovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Osmonaliyev Qayrat
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Mirzayev Aziz
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Aleksey Kibalnik
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Kudryavtsev Vladislav Leonidovich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Sergey Shoshin
yuridik fanlar doktori, dotsent (Rossiya)
James B.
Eaglin Federal sud markazi (AQSH)

Rustambayev Mirzayusup Hakimovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Zufarov Rustam Axmedovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Kabulov Rustam
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Rajabova Mavjuda Abdullayevna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Taxirov Farhod
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Ismailov Isomiddin
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Hamidov Nurmuhammad Orif o'g'li
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (O'zbekiston)
Yuldoshev Rifat Raxmadjonovich
yuridik fanlar doktori, professor (Tojikiston)
Djansarayeva Rima Ernatovna
yuridik fanlar doktori, professor (Qozog'iston)
Yelena Antonyan Aleksandrovna
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Matthew Light
yuridik fanlar doktori, professor (Kanada)
Qo'shayev Nurali Mahmudovich
yuridik fanlar nomzodi, dotsent (O'zbekiston)

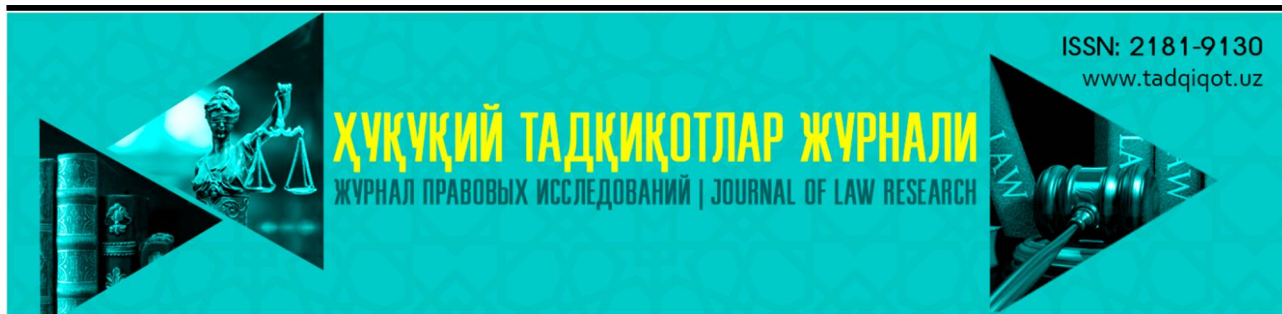
Inog'omjonova Zumratxon Fatxullayevna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Pulatov Yuriy Safiyevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
To'laganova Gulchehra Zaxitovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Muxiddinov Faxriddin Muxiddinovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Mirzov Davron Miragzamovich
yuridik fanlar doktori (O'zbekiston)
Rijakov Aleksandr Petrovich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)

Stoyko Nikolay Genadyevich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Iskandarov Zayniddin
yuridik fanlar doktori, professor (Tojikiston)
Sergey Pen
yuridik fanlar doktori, professor (Qozog'iston)
Aleksey Purs
yuridik fanlar doktori, dotsent (Belarus)
Jurgen Maurer
yuridik fanlar doktori, professor (Germaniya)
Kevin Curtin
yuridik fanlar doktori, professor (AQSH)

Ismoilov Bahodir Islamovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Matkarimova Gulchehra Abdusamatovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Yuldasheva Govxerjan
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Alexander Trunk
yuridik fanlar doktori, professor (Germaniya)

1. Садибекова Молдир Сеилхановна СООТНОШЕНИЕ ПОНЯТИЙ «ГОСУДАРСТВЕННАЯ УСЛУГА» И «ПУБЛИЧНАЯ УСЛУГА» ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ КАЗАХСТАНА И УЗБЕКИСТАНА.....	5
2. Камалова Гулноза Абдубаситовна КРУПНАЯ СДЕЛКА ХОЗЯЙСТВЕННЫХ ОБЩЕСТВ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ И ПРОБЛЕМЫ ПРАВОПРИМЕНЕНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	15
3. Алиходжаев Комил Кадинович АҲОЛИ БАНДЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШГА ҚАРАТИЛГАН ҚОНУНЧИЛИК ИЖРОСИ УСТИДАН ПРОКУРОР НАЗОРАТИНИНГ ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖИҲАТЛАРИ.....	23
4. Хакимова Камола Фаррух кизи ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АДВОКАТОВ И ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ УЗБЕКИСТАНА: БАЛАНС ЭФФЕКТИВНОСТИ И АДВОКАТСКОЙ ТАЙНЫ.....	32
5. Сафаев Мансурбек Илхомжонович ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ ХАЛҚАРО СТАНДАРТЛАР АСОСИДА ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ ТАВСИФИ.....	42
6. Ahmadjonov Sultonbek Shukurillo o'g'li QALBAKI PUL, AKSIZ MARKASI YOKI QIMMATLI QOG'OZLAR YASASH VA ULARNI O'TKAZISH JINOYATINING AYRIM JINOIY-HUQUQIY, KRIMINOLOGIK HAMDA TERGOV TACTIKASI JIHATLARI (O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI JK 176-MODDASI MISOLIDA).....	52
7. Ergashev Xudoberdi Rahmatjon o'g'li AXLOQ TUZATISH ISHLARI JAZOSINI IJRO ETISHNING TASHKILIY-HUQUQIY MASALALARI VA UNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH CHORALARI.....	59
8. Xolmirzayeva Shoxista Arziqul qizi NOQONUNIY MIGRATSIYA VA TRANSMILLIY JINOYATCHILIK: XALQARO HUQUQIY NAMKORLIK MECHANIZMLARINING TAKOMILLASHUVI.....	66
9. Тилеуов Еркинбай Муратбаевич ЁШЛАР ЖИНОЯТЧИЛИГИНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ.....	75
10. Ёкубжонов Алишер Шерзод ўғли ПОНЯТИЕ НЕПРИКОСНОВЕННОСТИ ЧАСТНОЙ ЖИЗНИ ЛИЧНОСТИ И ВОПРОСЫ ЕЕ ОХРАНЫ В ИНФОРМАЦИОННОМ ПРОСТРАНСТВЕ.....	86
11. Зокиров Сардор Каримжонович МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ ФУНКЦИИ ЗАЩИТЫ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ПРАВОСУДИЯ.....	95
12. Нурматов Равшан Бегмаматович ВОЯГА ЕТМАГАНЛАР ПРОБАЦИЯСИНИНГ МАЗМУН – МОҲИАТИ.....	102

Сафаев Мансурбек Илхомжонович,
Ўзбекистон Республикаси Хуқуқни муҳофаза қилиш
академияси мустақил изланувчиси
E-mail: SafaevMansurbek@gmail.com

ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ ХАЛҚАРО СТАНДАРТЛАР АСОСИДА ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ ТАВСИФИ

For citation: Safaev Mansurbek Ilkhomjanovich. SCIENTIFIC AND THEORETICAL DESCRIPTION OF THE ORGANIZATION OF ACTIVITIES OF THE PROSECUTOR'S OFFICE BASED ON INTERNATIONAL STANDARDS. Journal of Law Research. 2025, 10 vol., issue 12.

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.18509203>

АННОТАЦИЯ

Мазкур мақолада прокуратура органлари фаолиятини халқаро стандартлар асосида ташкил этишнинг илмий-назарий тамойиллари таҳлил қилинади. Хусусан, Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг раҳбарий принциплари, Европа Кенгаши ҳужжатлари, Халқаро Прокурорлар Ассоциациясининг касбий масъулият стандартлари ва бошқа халқаро-ҳуқуқий ҳужжатлар асосида прокурорларнинг мақоми, мустақиллиги ва масъулияти тадқиқ қилинади. Шунингдек, прокуратура органларининг суд, ижро ҳокимияти ва жамоатчилик билан муносабатлари, уларнинг процессуал вазифалари ва инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилишдаги ўрни кўриб чиқилади. Мақолада, шунингдек, прокурорларнинг мустақиллигига таъсир қилувчи омиллар, уларнинг халқаро стандартларга мувофиқ фаолият юритишини таъминлаш бўйича таклиф ва тавсиялар келтирилган.

Калит сўзлар: прокуратура, халқаро стандартлар, прокурорларнинг мустақиллиги, ҳуқуқий давлат, суд адолати, инсон ҳуқуқлари, ҳокимиятлар бўлиниши, жиноят одил судлови.

Сафаев Мансурбек Илхомжонович,
Самостоятельный соискатель Правоохранительной
Академии Республики Узбекистан
E-mail: SafaevMansurbek@gmail.com

НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКОЕ ОПИСАНИЕ ОРГАНИЗАЦИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ ПРОКУРАТУРЫ НА ОСНОВЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируются научно-теоретические принципы организации деятельности органов прокуратуры на основе международных стандартов. В частности, рассматриваются статус, независимость и ответственность прокуроров на основе Руководящих принципов ООН, документов Совета Европы, Стандартов профессиональной ответственности Международной ассоциации прокуроров и других международно-правовых актов. Также изучаются отношения органов прокуратуры с судебной, исполнительной властью и

обществом, их процессуальные функции и роль в защите прав человека. В статье представлены факторы, влияющие на независимость прокуроров, а также предложения и рекомендации по обеспечению их деятельности в соответствии с международными стандартами.

Ключевые слова: прокуратура, международные стандарты, независимость прокуроров, правовое государство, судебная справедливость, права человека, разделение властей, уголовное правосудие.

Safaev Mansurbek Ilkhomjanovich,
Independent researcher of the Law Enforcement
Academy of the Republic of Uzbekistan
E-mail: SafaevMansurbek@gmail.com

SCIENTIFIC AND THEORETICAL DESCRIPTION OF THE ORGANIZATION OF ACTIVITIES OF THE PROSECUTOR'S OFFICE BASED ON INTERNATIONAL STANDARDS

ANNOTATION

This article analyzes the scientific and theoretical principles of organizing the activities of prosecutorial bodies based on international standards. In particular, it examines the status, independence, and responsibility of prosecutors based on the UN Guidelines, Council of Europe documents, the Professional Responsibility Standards of the International Association of Prosecutors, and other international legal instruments. The article also explores the relationship between prosecutorial bodies and the judiciary, executive power, and society, as well as their procedural functions and role in protecting human rights. Additionally, the article presents factors influencing the independence of prosecutors and offers recommendations and proposals for ensuring their activities align with international standards.

Keywords: prosecution, international standards, independence of prosecutors, rule of law, judicial justice, human rights, separation of powers, criminal justice.

Бутун дунёда турли жиноий одил судлов тизимлари мавжуд бўлиб, прокурорлар ва прокуратура органлари турфа хил роль ўйнайди ва турли мақомларга эга. Бу прокурорлар учун ягона халқаро стандартларни ишлаб чиқишни қийинлаштиради.

Глобал миқёсда прокурорлар фаолиятини бевосита тартибга солувчи асосий ҳужжат прокурорларнинг роли бўйича раҳбарий принциплардир [1] (кейинги ўринларда «Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Раҳбарий принциплари» деб юритилади). Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг раҳбарий принциплари мажбурий бўлмасда, улар миллий қонунчилик ва амалиёт (преамбула) доирасида "Жиноят процессида прокурорларнинг самарадорлиги, мустақиллиги ва адолатлиликка эришиш ва оширишда аъзо давлатларга ёрдам бериш учун" ишлаб чиқилган. Ушбу ҳужжатда прокурорларнинг касбий малакаси, мақоми, роли ва функцияларига оид 24 та асосий тамойил мавжуд. Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг раҳбарий принциплари прокурорлар, судлар, адвокатлар, ижро этувчи ва қонун чиқарувчи ҳокимиятлар ва кенг жамоатчиликка етказилиши керак.

1999 йил 23 апрелда Халқаро прокурорлар ассоциацияси (ХПА) томонидан қабул қилинган Касбий масъулият стандартлари ва Прокурорларнинг асосий мажбуриятлари ва ҳуқуқлари декларацияси [2] (кейинги ўринларда «ХПА Касбий масъулияти стандартлари») Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг принципларини тўлдиради. ХПА 96 дан ортиқ турли мамлакатлардан 145 дан ортиқ аъзо ташкилотларга эга бўлиб, уларда 1000 дан ортиқ индивидуал аъзолар мавжуд [3]. ХПА Касбий масъулияти стандартлари Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Жиноятчиликнинг олдини олиш ва жиноий одил судлов комиссияси томонидан 2008 йил 18 апрелдаги 17/2 резолюцияси билан тасдиқланган.

Прокурорларга оид қоидалар бошқа бир қанча халқаро шартномаларда ҳам мавжуд. Масалан, Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Коррупцияга қарши Конвенциясининг

11-моддасига мувофиқ, иштирокчи-давлатлар судьялар ва прокурорлар судьялар аъзоси бўлмаган иштирокчи-давлатлардаги судьялар ва прокурорларнинг дахлсизлигини мустаҳкамлаш ва улар ўртасида коррупция учун ҳар қандай имкониятларни олдини олиш чораларини кўришлари шарт.

Бундан ташқари, минтақавий даражада, шу жумладан Европа Кенгаши шафелигида прокурорларнинг макоми ва роли, шунингдек, уларга ўз муҳим вазифаларини бажариши учун зарур бўлган кафолатлар бўйича кўшимча йўл-йўриқ кўрсатувчи бир қатор ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинди. Жумладан: Европа Кенгашининг 2000 йил 6 октябрдаги жинойий одил судлов тизимида прокуратуранинг роли тўғрисидаги тавсияси (Rec(2000)19); 2005 йилги Прокурорларнинг касбий этикаси ва хулқ-атвори бўйича Европа йўриқномаси (Будапешт тамойиллари) (CPGE(2005)05) ва Демократик жамиятда судьялар ва прокурорлар тўғрисидаги 2009 йил Бордо декларацияси Европа судьялари (КСЕС) ва Европа прокурорлари (КСЕП) (СМ(2009)192) маслаҳат кенгашини келтириш мумкин.

Уларнинг «жинойий адлия тизимининг муҳим вакиллари» [4] ёки «адлия органлари» сифатидаги ролини ҳисобга олган ҳолда, биз миллий ҳуқуқ тизимларида қўлланиладиган моделларни таҳлил қилиш, прокурорлар ўз фаолиятида янада мустақиллик ва холисликни таъминлаш йўллари, вазифаларини бажаришда дуч келиши мумкин бўлган қийинчиликларни аниқлаш ва ўрганиш муҳим деб ҳисоблаймиз.

Прокурорларнинг мустақиллиги ва холислигини баҳолашда прокурорларнинг таркибий мустақиллигини ҳам, уларнинг фаолиятидаги мустақиллиги ва холислигини ҳам, функционал мустақиллигини ҳам ҳисобга олиш зарур. Мухторият ва функционал мустақилликнинг йўқлиги прокурорларнинг обрў-эътиборини ва аҳолининг адлия тизимига ишончини сусайтириши мумкин А/НRC/17/30/Add, 16 ва 87-бандлар). Шу муносабат билан Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг раҳбарий принципларида айтилишича, давлатлар прокурорлар ўз касбий вазифаларини кераксиз аралашувлардан холи муҳитда бажаришларини таъминлашлари керак (4-банд).

Прокуратура органларининг бошқа ҳокимият органлари, хусусан, ижро этувчи ҳокимият органлари билан муносабатлари нуқтаи назаридан янада мустақил иш моделига ўтиш тенденцияси кучаймоқда [5]. Бироқ, баъзи мамлакатларда прокуратуранинг ижро ҳокимиятига бўйсунуши кўпинча амалий эмас, балки принтсипиал характерга эга бўлиши мумкин, чунки ижро этувчи ҳокимият органлари алоҳида ишларга ёки амалдаги қарорларга аралашмасликка ҳаракат қилишади, гарчи улар ҳуқуққа эга бўлсалар ҳам. шундай қилинг. Ва шунга қарамай, бундай аралашувдан ҳимоя қилувчи расмий кафолатлар мавжуд бўлмагунча, бу муҳим муаммо ҳал этилмаган. Бундай аралашув ҳуқуқининг мавжудлиги жамоатчилик фикри нуқтаи назаридан аралашининг ўзи каби зарар этказиши мумкин.

Шу муносабат билан, ҳар қандай мумкин бўлган ҳуқуқбузарликлар ёки ваколатларни суиистеъмол қилиш ҳолатларини аниқлаш, уларга жавоб бериш ва уларга барҳам бериш учун тегишли субъектларнинг хатти-ҳаракатлари ва ваколатларини аниқ белгилаш, шунингдек, хулқ-атвор ва ахлоқ қоидаларини ишлаб чиқиш муҳим аҳамиятга эга.

Баъзи мамлакатларда ва ҳуқуқ тизимларида прокурорлар томонидан *notitia criminis* (қонунийлик принципи) жинойий ишнинг мажбурий кўзғатилишини назарда тутлади. Маълум даражада қонунийлик принципи, айниқса, оғир ҳолатларда, жинойий жавобгарликка тортилмаслигини оқлашни қийинлаштирадиган кафолат бўлиб хизмат қилиши мумкин. Бошқа томондан, прокурорлар жинойий иш кўзғатиш тўғрисида қарор қабул қилиш ҳуқуқига (мақсадлилик принципи) эга бўлиб, муқобил судланмаганлик воситаларини қўллашга имкон беради ва ишларнинг кўп тўпланишига йўл қўймайди. Бироқ, айблов бўйича музокаралар мақсадга мувофиқлиги сабабли тобора кўпроқ қўлланилсада, ишларнинг катта ҳажмдаги тўпланиши муаммосини ҳал қилиш учун бу усулни тез-тез ишлатишдан қочиш керак. Шу муносабат билан, Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг раҳбарий принципларида айтилишича, "прокурорларга ихтиёрий ваколатлар берилган мамлакатларда қонун ёки эълон қилинган қоидалар прокуратура жараёнида қарор қабул қилишда адолат ва изчилликни ошириш, шу жумладан, кўзғатиш ёки ишдан бўшатиш учун кўрсатмалар беради» (17-банд).

Прокурорлар жамиятни жазосиз қолишдан ҳимоя қилишда асосий роль ўйнайди ва суд тизимининг "қўриқчиси" сифатида ишлайди. БМТ Раҳбарий принципларига кўра, прокурорлар инсон қадр-қимматини ҳурмат қилишлари ва инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилишлари, шу орқали қонуний жараёнга ва жиноий одил судлов тизимининг узлуксиз ишлашига ҳисса қўшишлари лозим (12-банд). Прокурорларнинг асосий вазифалари қуйидагилардан иборат: жиноят процессида фаол иштирок этиш, жиноят ишини қўзғатиш ва терговни юритиш (11-банд); шунингдек, улар "судларнинг барча ёки айрим қарорлари устидан норозилик билдиришлари" мумкин [6]. Қўшимча вазифалар муайян ҳуқуқий тизимга боғлиқ. Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг раҳбарий принциплари жиноятни тергов қилиш, бу терговларнинг қонунийлигини назорат қилиш, суд қарорларининг бажарилишини назорат қилиш ва давлатлар манфаатларининг вакиллари сифатида бошқа функцияларни бажаришга ишора қилади (11-банд).

Прокурорларнинг таркибий тузилиши прокурорлар ва адлия тизимининг бошқа субъектлари, яъни судьялар, полиция ва фуқаролар, шу жумладан жабрланувчилар, гувоҳлар ва судланувчилар ўртасидаги муносабатларга таъсир қилади. Ушбу муносабатлар қандай талқин қилинишидан қатъи назар, Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг раҳбарий принциплари прокурорларга полиция, судлар, адвокатлар ва бошқа давлат органлари билан қонунга мувофиқ ва уларнинг самарали бўлишини таъминлаш учун ўзаро ҳамкорлик руҳида ҳамкорлик қилишга интилишни тавсия қилади (20-банд) [7].

Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг раҳбарий принциплари прокуратура ва суд функцияларини қатъий ажратишни тавсия қилади (10-банд). Судлар ва прокуратура органлари олдида турлича, лекин бир-бирини тўлдирадиган вазифалар юкланган бўлиб, уларнинг тўғри бажарилиши одил судловнинг адолатли, холис ва самарали амалга оширилишини таъминлаш учун зарурдир.

Прокуратура суд ҳокимиятининг бир қисми бўлган мамлакатларда судьялар ва прокурорларнинг хизмати одатда битта орган: Судьялар олий кенгаши ёки шунга ўхшаш орган томонидан амалга оширилади. Юқорида таъкидланганидек, бу ҳолатда прокурорлар ва судьялар чекланган бўлсада, бир тизимдан иккинчисига ўтиш имкониятига эга бўлиши мумкин.

Баъзи прокурорлар ва судьялар тизимлар ўртасида ҳаракатланиш қобилиятини фойдали деб билишади, чунки бу уларга иккаласининг ролини чуқурроқ ва яхшироқ тушунишга имкон беради. Бироқ, бу уларнинг мустақиллиги ва холислигига ҳеч бўлмаганда расмий равишда таъсир қилиши мумкин, айниқса улар турли функцияларни бажарадилар ва турли ролларни ўйнайдилар, гарчи иккаласи ҳам юқори малакали бўлиши керак. Бошқа тизимга ўтиш муносабати билан бир шахс бир иш бўйича ҳам судья, ҳам прокурор бўлиб қолиши мумкин. Кўпгина мамлакатларда суд ва прокуратура хизматлари аниқ ажратилган ва бир тизимдан иккинчисига ўтиш имконияти танлов асосидаги танлов қоидалари билан чекланган.

Процессуал қабул қилинишидан қатъи назар, прокурорларнинг ролини судьяларнинг роли билан аралаштириб юбормаслик керак. Шунингдек, кенг жамоатчилик прокурор ва судьяларнинг турли роль ва функцияларга эга эканлигини билиши ҳам муҳим, чунки ҳар бир давлат бошқаруви органи бир-бирининг ваколатларини ҳурмат қилганда қонун устуворлигини тўғри татбиқ этилишига жамоатчиликнинг ишончи ортиб боради [8]. Бу томонларнинг тенг ҳуқуқлилиги ва одил судловни амалга ошириш тамойилига жамоатчилик ишончини сақлаб қолиш учун зарур.

Полиция ва прокурорлар ўртасидаги муносабатлар тегишли жиноий таъкибларни таъминлаш учун жуда муҳимдир. Турли тоифалар доирасида суриштирувни прокуратура органларидан мустақил равишда олиб боровчи полиция билан прокуратура органларига бўйсунувчи полицияни умумий фарқлаш мумкин.

Мустақил полицияга эга бўлган штатларда прокуратура полицияга кўрсатмалар беришга ҳақли эмас, гарчи ишни унга топширгандан сўнг, прокуратура полицияга қўшимча тергов ҳаракатларини ўтказиш бўйича кўрсатма бериши мумкин. Тақдим этилган тақдирда,

прокуратура полицияга тергов ҳаракатлари ўтказиш ва тергов ҳаракатларининг қонунийлигини баҳолаш тўғрисида кўрсатма бериши мумкин. Прокуратура ходимлари ҳам тергов ўтказиш ҳуқуқига эга, аммо бунинг учун улар дастлабки терговни ўтказиш ва уни суд-тиббий таъминлаш бўйича тегишли тайёргарликка эга бўлишлари керак.

Айрим давлатларда ҳуқуқ-тартибот идораларининг ролининг ортиб бориши полицияга ортиб бораётган ресурсларнинг ажратилишига ва уларнинг ваколатларининг кенгайтилишига олиб келди. Полициянинг кучайиши одатда маъқуллансада, махсус маърузачи айрим ҳолларда полиция прокуратура хизмати ваколатларини қисқартириши мумкинлигидан хавотирда. Шу муносабат билан, айниқса, полиция прокуратура ваколатига кирмаган жойларда, [9] айниқса, жабрланувчилар учун энг яхши ва адолатли натижага эришиш учун прокурорлар ва полиция ходимларининг тўғри ишлашини таъминлаш учун самарали чоралар кўриш кераклиги таъкидланган. Шунингдек, ички ишлар органлари ёки терговчилар томонидан қўзғатилган ишлар бўйича прокурорларнинг ҳолис ва ҳолис фикр билдириши зарурлиги таъкидланган.

Юридик ёрдам олиш ҳуқуқи суд процессининг барча босқичларида, шу жумладан судгача бўлган иш юритиш жараёнида ҳам ҳурмат қилиниши керак. Ҳибсга олинган, ушланган ёки қамоққа олинган барча шахсларга адвокат билан учрашиш, мулоқот қилиш ва маслаҳатлашиш учун тегишли шароит, вақт, аралаштириш ва цензурасиз ҳамда тўлиқ махфийлик шароити таъминланиши керак. Прокурорлар ушбу ҳуқуқларни таъминлаш учун барча саъй-ҳаракатларини амалга оширишлари керак [10]. БМТ Раҳбарий принциплари прокурорлар, адвокатлар ва жамоатчи ҳимоячилар ўртасидаги ҳамкорликнинг муҳимлигини таъкидлайди [11].

Прокуратура терговда катта роль ўйнаганда, бу ўзаро ҳамкорлик айниқса муҳим. Терговга бошиданок жалб қилинган прокурорлар ҳимоячи ҳуқуқларининг қатъий ҳурмат қилинишини таъминлаши шарт. Тергов жараёнида, айниқса, далилларни тўплашда прокурорлар адвокатнинг мижоздан олинган маълумотларни ошкор этмаслик ҳуқуқини қатъий ҳурмат қилиши керак, бу адвокат ва унинг мижози ўртасидаги барча хабарларнинг махфийлигини ҳимоя қилади ва бундай хабарлардан далил сифатида фойдаланилмаслиги керак, айбланувчи ва унинг адвокати ўртасидаги ҳар қандай мулоқот махфий бўлиши керак.

Одил судловнинг яна бир муҳим кафолати бу томонларнинг тенглиги бўлиб, бу айблов ва ҳимоя ўртасидаги процессуал тенгликни таъминлайди [12].

Жабрланувчилар, айбланувчилар ва гувоҳларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилишда прокуратура органлари ўрни катта. Айблов асосиз эканлиги аниқланса, улар жиноят ишини тўхтатилишини таъминлаши керак [13]. Бундан ташқари, прокурорлар "ноқонуний йўллар билан олинган" далилларга эътибор қаратишлари керак ва зарурат туғилганида, "бундай усуллар учун айбдорлар жавобгарликка тортилишини таъминлаш учун барча зарур чораларни кўришлари" керак [14].

Жабрланувчи ва гувоҳларга келсак, прокурор уларнинг манфаатларини ҳисобга олиши, зарурат туғилганда уларнинг хавфсизлиги ва шахсий дахлсизлигини таъминлаш чораларини кўриши шарт. БМТ Раҳбарий принципларида прокурорларнинг жабрланувчиларга нисбатан бир қанча мажбуриятлари, жумладан, жабрланувчилар ўз ҳуқуқларидан хабардор бўлишларини таъминлаш каби вазифалар белгилаб берилган [15]. Прокурорлар, шунингдек, жабрланувчиларнинг иш бўйича чиқарилган қарорларга оид фикр ва ташвишларини, шунингдек, уларнинг шахсий манфаатларига дахл қиладиган вазиятларни ҳисобга олишлари керак.

Гумон қилинувчига ёки айбланувчига нисбатан прокурор имкон қадар улар ўз ҳуқуқларини билишини ва барча тегишли ҳолатлар, улар гумон қилинувчи фойдасига ёки унга қарши бўлишидан қатъи назар, ҳисобга олинишини таъминлаши керак. Бундан ташқари, прокурорлар айбланувчининг одил судловга бўлган ҳуқуқини ва унинг ҳимояланиш ҳуқуқини таъминлашга қатъий риоя этилишини, шу жумладан айбланувчининг унга қўйилган айблов ҳақида ўзи тушунадиган тилда маълумот олиш ҳуқуқини, ҳимояга тайёрланиш учун етарли вақт ва имконга эга бўлишни таъминлаши шарт [16].

Бундан ташқари, прокурорлар жамоат манфаатларини ҳимоя қилишда гумон қилинувчи ва жабрланувчининг ҳолатини ҳисобга олишлари керак [17]. Бирок чалкашликларга йўл қўймаслик учун жамоат ва давлат манфаатларини бир-биридан фарқлаш зарур: жиноий жавобгарликка тортиш каби жамоат манфаатларини кўзлаб вазифаларни бажариш ҳукумат, сиёсий партия ёки давлатнинг бошқа институти манфаатларини ҳимоя қилиш сифатида қабул қилинмаслиги керак [18].

Шу муносабат билан, прокурорлар шахсий ёки бошқа манфаатлар таъсирига тушмаслиги ёки оммавий ахборот воситалари ёки жамоатчилик фикри таъсирига тушмаслиги керак [19]. Прокуратуранинг халқ олдидаги яна бир масъулияти давлат изматчилари томонидан содир этилган жиноятларни жавобгарликка тортишга тегишли эътиборни қаратишдир [20].

БМТ Раҳбарий принципларида айтилишича, прокурорлар вояга етмаганларни фақат зарурат туғилганда жиноий жавобгарликка тортилишини таъминлаш учун барча саъй-ҳаракатларни амалга оширишлари керак. Прокурорлар вояга етмаган шахсни жиноий жавобгарликка тортиш ёки тортмасликни ўз ихтиёри билан ҳал қилиш ҳуқуқига эга бўлган мамлакатларда прокурорлар вояга етмаганларга нисбатан тегишли қонунлар ва тартиб-қоидалар бўйича мавжуд бўлган муқобил вариантларни алоҳида кўриб чиқадиладар. Ушбу қарорни қабул қилишда улар ҳуқуқбузарликнинг моҳияти ва жиддийлигини, жамоатчиликни ҳимоя қилиш масалаларини, вояга етмаганларнинг характери ва ривожланиш даражасини ҳисобга олади [21].

Тегишли ҳолларда муқобил тартиблардан фойдаланиш нафақат вояга етмаганларга нисбатан, балки одил судлов ёки жамият манфаатларига мос келадиган барча ҳолларда ҳам мақбулдир. Шу муносабат билан, БМТ Раҳбарий принциплари прокурорларга айбловни бекор қилиш, иш юритишни шартли ёки тўлиқ тўхтатиш ёки жиноят ишини одил судлов юритувидан чиқариб ташлаш масалаларига тегишли эътибор беришни тавсия қилади (18-банд). Бундай ҳолда, гумон қилинувчи ва жабрланувчининг ҳуқуқларини ҳурмат қилиш керак.

Прокурорларнинг ўз вазифаларини мустақил ва холис бажаришига қўплаб омиллар таъсир кўрсатади. Баъзи қийинчиликлар прокуратура тизимининг тузилиши ва прокурорларнинг касбий фаолиятини ташкил этиш билан боғлиқ бўлса, бошқалари ташқи омилларга боғлиқ.

Жиноий суд ишларини юритишда холислик ва изчилликни таъминлаш мақсадида прокуратуранинг ўзи (ички) ва прокуратуранинг амалга оширмайдиган органлар (ташқи) томонидан умумий тусдаги кўрсатмалар ишлаб чиқиши мумкин. Прокуратура фаолиятида изчилликни таъминлашда прокуратура органлари учун буйруқлар ва бошқа умумий тусдаги раҳбарий йўриқномаларни белгилаш муҳим аҳамиятга эга. Шу муносабат билан, БМТ Раҳбарий принципларида айтилишича, давлатлар прокурорлар ўз ишини юритишда давлат лавозимларига хос бўлган идеаллар ва ахлоқий меъёрлардан хабардор бўлишларини таъминлашлари керак (2 (б) банди).

Прокурорлар ёзма кўрсатмалар талаб қилиш ҳуқуқига эга бўлиши керак [22]. Қандай бўлмасин, барча кўрсатмалар асосли ва текшириш учун очиқ бўлиши керак. ХПА Касбий жавобгарлик стандартларида таъкидланишича, жиноят ишини юритмайдиган органларнинг кўрсатмалари шаффоф, қонуний ваколатга мувофиқ ва прокурорларнинг ҳақиқий ва идрок этилган мустақиллигини акс эттиришга қаратилган буйруқларга мувофиқ бўлиши керак (2.2-модда). Улар, шунингдек, прокурорлар касбий меъёрлар ёки ахлоқ қоидаларига зид бўлган ноқонуний буйруқ ёки топшириқни бажаришдан озод қилиш ҳуқуқига эга эканлигини таъкидлайдилар (6-банд). Нотўғри аралашув ҳақидаги даъволар ҳар томонлама текширилиши прокурорларнинг мустақиллиги учун жуда муҳимдир.

Прокуратуранинг иерархик тузилмаси бўлган аксарият мамлакатларда Бош прокурор, прокуратура раҳбари ёки унинг топшириғига биноан бошқа шахс томонидан прокурорларга алоҳида ишлар бўйича кўрсатмалар, шу жумладан муайян иш бўйича иш юритишни кўзғатиш ёки тугатиш ёки бошқа шахсга ўтказиш, ишни бошқа прокурорга топшириш тўғрисидаги кўрсатмалар берилиши мумкин. Агар бундай кўрсатма сиёсий сабабларга кўра бўлса, бу

ҳокимиятни суиистеъмол қилиш ҳисобланади. Шунингдек, ташқи органлар томонидан прокурорларга муайян ишлар бўйича кўрсатмалар бериш мақсадга мувофиқ эмас ва бундай кўрсатмалар расмий равишда қайд этилиши ва ортиқча аралашуиш ёки босимнинг олдини олиш учун аниқ чекланиши керак.

Кўпгина мамлакатларда прокурорлар жамоат хавфсизлигига, айниқса уюшган жиноятчилик ва терроризм каби ўта мураккаб ишларга алоқадор бўлгани учун бевосита таҳдидларга дучор бўлишади. Ўз оиласининг хавфсизлигидан кўрққан прокурор ўз хизмат вазифаларини бажаришда тўлиқ мустақил ва холис бўла олмайди. Ушбу муҳим масала ХПА томонидан 2008 йилда ишлаб чиқилган ягона ҳужжатда кўриб чиқилган: Бош прокурорлар ва уларнинг оилалари хавфсизлиги ва ҳимоясининг минимал стандартлари декларацияси. Прокурорларнинг шахсий хавфсизлигига оид муҳим кафолатлар БМТ Раҳбарий принципларида ҳам мавжуд (4 ва 5-бандлар).

ХПА Прокуратура ходимларининг хавфсизлиги ва ҳимоясининг минимал стандартлари декларациясида таъкидланганидек [23], прокуратура ходимлари ва уларнинг оила аъзоларининг хавфсизлигига хавфларни баҳолаш ва уларга шахсий маълумотлар, тренинглари ва хавфсизлик бўйича маслаҳатлар бериш учун махсус тузилма бўлиши керак (4 ва 5-бандлар). Агар прокурорлар ёки уларнинг оила аъзолари зўрлик ёки зўрлик ишлатиш билан таҳдид қилиш ёки кўрқитиш, мажбурлов ёки кузатувнинг ҳар қандай шаклига дучор бўлса, давлат ушбу ҳодисаларни тўлиқ текшириши ва келажақда уларнинг такрорланишига йўл қўймаслик чораларини кўриши ва зарурат бўлганда, прокурорлар ва уларнинг оила аъзоларига зарур психологик ёрдам бериши шарт (8-банд).

Давлатлар прокурорлар ва уларнинг оила аъзоларининг шахсий хавфсизлигини таъминлашга мажбурдирлар.

Прокурорларнинг самарали фаолиятига тўсқинлик қиладиган асосий қийинчиликлар орасида кўпинча қуйидагилар қайд этилади: ресурсларнинг етишмаслиги, ортиқча иш юкламаси ва тегишли жисмоний меҳнат шароити мавжуд эмаслиги.

Прокурорларнинг мустақиллиги ва холислигини кафолатловчи яна бир муҳим омил прокуратура органларида ишларни тақсимлаш услубидир. Ишларни мустақил ва холис тақсимлаш тизими прокурорларни ўзининг фаолиятига бегона аралашушдан ҳимоя қилади. Ишларни тақсимлашда прокурорларнинг ихтисослиги ва малакаси ҳисобга олиниши мақсадга мувофиқдир [24].

Прокуратура аъзолари сўз, эътиқод эркинлиги, уюшмалар тузиш ҳуқуқига эга бўлиб, ўз манфаатларини ифодаловчи, касбий тайёргарлигини оширувчи ва ўз мақомини, ўз касбининг эътироф этилган меъёрлари ва ахлоқи доирасида ҳимоя қиладиган касбий уюшмалар тузишда эркин бўлиши керак [25]. Прокуратура ходимлари, одатда, прокуратура тизимидан чиқмасдан туриб, давлат лавозимига сайланиш учун номзод сифатида қатнаша олмайдилар, лекин кўп ҳолларда, одатда, сайланган ваколат муддати тугагандан сўнг ўз хизмат жойига қайтишлари мумкин. Прокурорлар доим профессионал тарзда ҳаракат қилишлари, мустақил ва холис бўлишга интилишлари, уларнинг ҳаракатлари шундай идрок этилишини таъминлашлари керак [26].

Сиёсий партиёга мансублик ёки сайланган лавозимга киришиш бу жиҳатлар ҳақидаги тасаввурларга салбий таъсир кўрсатиши мумкин.

Одил судловнинг адолатли, мустақил ва холис амалга оширилиши прокурорларнинг касбий вазифаларини лозим даражада бажармаганликлари учун жавобгарликка тортилишини ҳам тақозо этади.

Прокуратура органлари ходимлари устидан назорат турли шаклларда тузилиши мумкин: ижро этувчи органлар томонидан назорат; прокуратура кенгаши, прокуратура инспекциялари ёки шунга ўхшаш мустақил органлар олдида ҳисобдорлик ёки парламент назорати, бироқ бу назорат шакли алоҳида ишлар бўйича қўлланилмаслиги керак.

Агар прокуратура буткул мустақил бўлса ва прокуратура органи ходимлари фаолияти ижро этувчи ёки қонун чиқарувчи органлар томонидан ҳеч қандай тарзда назорат қилинмаса, прокуратуранинг ҳисобдорлиги масаласи алоҳида аҳамиятга эга бўлади. Бундай ҳолда,

ҳисобдорлик бош прокурор томонидан очиқ ҳисобот шаклида бўлиши мумкин. Бундан ташқари, прокурорлар молиявий ёки ташкилий масалалар бўйича давлат назорат органларига ҳисобот беришлари мумкин.

Судьялар, адвокатлар ва прокурорларга тааллуқли инсон ҳуқуқлари тамойиллари ва стандартлари уларнинг вазифалари бажарилиши назорат қилиниши кераклигини ва зарурат туғилганда уларга нисбатан интизомий иш қўзғатилиши мумкинлигини тан олади [27]. Шу билан бирга, прокуратура органлари ходимларига нисбатан интизомий ва бошқа иш юритиш амалдаги халқаро норма ва стандартларга тўлиқ риоя қилган ҳолда амалга оширилиши керак. Масалан, БМТ йўриқномасининг 21-бандида айтилишича, “прокурорларнинг касбий меъёрларни очикдан-очик бузганликлари ҳақидаги шикоятлари прокурорлар тегишли тартибда тез ва холис тарзда кўриб чиқилиши керак Қабул қилинган қарор мустақил партия томонидан кўриб чиқилиши керак.

Прокуратуранинг ишончли ва мустақил, унга ишонган жамоатчилик кўмагида фаолият юритадиган малакали ва профессионал прокуратурани таъминлаш учун ўқитиш зарур. Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Раҳбарий принципларига кўра, давлатлар прокурорларнинг тегишли таълим ва тайёргарликка эга бўлишини ҳамда айбланувчилар ва жабрланувчиларнинг ҳуқуқларини, шунингдек, эътироф этилган инсон ҳуқуқлари ва асосий эркинликларини ҳимоя қилиш учун халқаро ҳуқуқда, Конституция ва бошқа қонунларда назарда тутилган чора-тадбирлардан хабардорлигини таъминлаши лозим (2 б) банди).

Прокурорларни ишга олишдан олдин ёки ишга қабул қилишдан кейинги ўқитишдан ташқари, хизмат давомида доимий малакасини ошириш учун ўқитиш ҳам муҳим аҳамиятга эга. Дарҳақиқат, инсон ҳуқуқлари нормалари, стандартлари, тамойиллари, қоидалари ва суд амалиётини билиш ва уларга урғу бериш давлат бошқаруви жараёнида демократия, қонун устуворлигини мустаҳкамлайди. Тегишли таълим ва малакани ошириш ҳуқуқи баъзи минтақавий ҳужжатларда ҳам қайд этилган [28].

Жиноятнинг янги шакллариининг пайдо бўлиши ва прокурорларнинг тегишли чоралар кўриш зарурати ихтисослашган прокурорларни тайёрлаш муҳим қисмига айланганлигини англатади, улар тегишли ваколатлар берилганда жиноятларни тўғри тергов қилиш учун етарли кадрлар ва техник ресурслар билан таъминланиши керак [29].

Прокурорлар учун зарур бўлган алоҳида ихтисослаштирилган тренинглар билан бир қаторда, судьялар, прокурорлар ва адвокатлар учун умумий манфаатдор мавзулар бўйича кўшма тренинглар улар ўртасидаги ўзаро тушуниш ва ҳамкорликни яхшилаши мумкин.

Прокурорлар адлия тизимининг муҳим аъзолари бўлиб, инсон кадр-қимматини ҳурмат қилишлари ва ҳимоя қилишлари ва инсон ҳуқуқларини қўллаб-қувватлашлари керак, бу эса қонуний жараёни ва жиноий одил судлов тизимининг изчил ва узлуксиз ишлашини таъминлаши керак [30]. Жамиятни жазосиз қолишдан ҳимоя қилишда прокурорлар ҳам асосий роль ўйнайди, улар адлия тизимининг «қўриқчиси» ҳисобланади.

Прокуратура тизимини таркибий ташкил этилиши прокуратура ва адлия тизимининг бошқа субъектлари, яъни суд, полиция, адвокатура ва фуқаролар, шу жумладан судда иштирок этувчилар ўртасидаги муносабатларга таъсир қилади. Ушбу муносабатларнинг моҳиятидан қатъи назар, прокуратура тизимининг самарадорлиги ва маҳсулдорлигини ошириш учун полиция, судлар, адвокатлар ва бошқа давлат органлари билан ўзаро ҳамкорлик қилишга интилиши керак.

Прокурорларнинг ишига айрим институционал, тасодифий ёки шахсий омиллар турлича таъсир қилиши мумкин. Давлатлар прокурорларга ўзининг муҳим роль ва мажбуриятларини холис, мустақил, бетараф бажаришлари учун зарур қафолатлар бериши шарт. Прокурорлар ўз фаолиятини амалга ошириш учун тегишли кадрлар, молиявий ва техник ресурсларни талаб қилади. Шу билан бирга, прокурорларнинг ўз хизмат вазифаларини бажариши устидан назоратни таъминлаш ҳам ниҳоятда муҳимдир.

Ташкилий тузилмасидан қатъи назар, прокурор ва прокуратура органи мустақилликка эга бўлиши керак. Давлатлар прокурорларнинг ўз вазифаларини мустақил, холис ва бетараф тарзда бажаришларини таъминлаши керак.

Ҳукуматлар, айниқса, полиция прокуратура органларидан мустақил равишда фаолият юритаётганда, прокурорлар ва полиция ўртасида муносиб ҳамкорликни таъминлаш учун самарали чоралар кўришлари керак.

Прокурорлар жамоатчилик манфаатларини ҳимоя қилган ҳолда, гумон қилинувчи ва жабрланувчининг аҳолини тегишлича ҳисобга олишлари керак. Чалкашмаслик учун жамоат ва давлат манфаатларини фарқлаш керак. Жамоат манфаатларини кўзлаган ҳаракатлар ҳукумат, сиёсий партия ёки бошқа давлат органи манфаатларини ҳимоя қилиш сифатида қабул қилинмаслиги керак.

Прокурорлар адвокатлар ва жамоатчи ҳимоячилар билан одил судловга эришиш ва ҳуқуқий ҳимоядан етарли даражада фойдаланиш ҳуқуқларига риоя этилишини таъминлаши керак. Давлатлар прокурорлар ва адвокатлар ўртасидаги тенг ҳуқуқчилик принципига риоя этилишини таъминлаши керак, бу эса, бошқа нарсалар бир қаторда, айблов ва ҳимоя ўртасидаги процессуал тенгликни назарда тутди.

Вояга етмаганлар иши бўйича прокурорлар суд жараёнига муқобил усулларни кўриб чиқишлари ва тарғиб қилишлари керак. Муқобил ечим жамоат манфаатларига мос келадиган барча ҳолларда, муқобил таомилларни қўллаш кўриб чиқилиши керак.

Давлатлар прокурорлар ва уларнинг оила аъзоларининг шахсий ҳавфсизлигини таъминлаши керак. Ҳар қандай зўрлик ҳаракатлари ёки зўрлик ишлатиш билан таҳдид қилиш, кўркитиш, мажбурлаш ёки прокурорлар ва (ёки) уларнинг оила аъзоларининг ҳаётига йўл қўйиб бўлмайдиган аралаштириш тегишли тарзда текширилиши керак. Шунингдек, келгусида уларнинг такрорланишининг олдини олиш чораларини кўриш, зарур ҳолларда прокурорлар ва уларнинг оила аъзоларига зарур психологик ёрдам ва кўмак кўрсатиш шарт.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. Руководящие принципы, касающиеся роли лиц, осуществляющих судебное преследование, приняты восьмым Конгрессом Организации Объединенных Наций по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями, Гавана (Куба), 27 августа – 7 сентября 1990 года. (Guidelines on the Role of Prosecutors, adopted by the Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, Cuba, 27 August–7 September 1990)
2. Международная ассоциация прокуроров (МАП), Стандарты профессиональной ответственности и Декларация основных обязанностей и прав сотрудников прокуратуры, 23 апреля 1999 года. (International Association of Prosecutors (IAP), Standards of Professional Responsibility and Declaration of the Essential Duties and Rights of Prosecutors, 23 April 1999)
3. <http://www.iap-association.org/default.aspx>.
4. Руководящие принципы Организации Объединенных Наций (United Nations Guiding Principles)
5. Council of Europe, European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission), Report on European standards as regards the independence of the judicial system: Part II – The prosecution service, 3 January 2011, CDL-AD (2010)040, para.
6. Council of Europe, Committee of Ministers, Recommendation on the role of public prosecution in the criminal justice system, 6 October 2000, Rec (2000) 19, para. 2.
7. Стандарты профессиональной ответственности МАП, статья 5 b (IAP Standards of Professional Responsibility, Article 5b).
8. A/HRC/20/19/Add.3, para. 86.
9. Совет Европы, Рекомендация Rec (2000) 19, пункты 21 и 22. (Council of Europe, Recommendation Rec(2000)19, paragraphs 21 and 22.)
10. Основные принципы, касающиеся роли юристов, принятые восьмым Конгрессом Организации Объединенных Наций по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями, Гавана (Куба), 27 августа – 7 сентября 1990 года, пункт 8. (Basic Principles on the Role of Lawyers, adopted by the Eighth United Nations Congress on the Prevention

- of Crime and the Treatment of Offenders, Havana (Cuba), 27 August–7 September 1990, paragraph 8)
11. Руководящие принципы Организации Объединенных Наций, пункт 19 (United Nations Guidelines, paragraph 19)
  12. Руководящие принципы Организации Объединенных Наций, пункт 20 (United Nations Guidelines, paragraph 20)
  13. Основные принципы, касающиеся роли юристов, пункты 8 и 22 (Basic Principles on the Role of Lawyers, paragraphs 8 and 22).
  14. Ўша ҳужжатда, 16-банд. Бу Қийноқлар ва бошқа шафқатсиз, ғайриинсоний ёки қадр-қимматни камситувчи муомала ёки жазога қарши Конвенциянинг 15-моддасида ҳам қайд этилган бўлиб, унда айтилишича, «ҳар бир иштирокчи-давлатда қийноқлар остида берилган ҳар қандай баёнотни ҳеч қандай суд жараёнида далил сифатида фойдаланилмайди» (Ibid., paragraph 16. This is also stated in article 15 of the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, which states that “in each State Party no statement obtained as a result of torture shall be admissible in evidence in any legal proceedings.”).
  15. Руководящие принципы Организации Объединенных Наций, пункт 13 (UN Guiding Principles, paragraph 13).
  16. Стандарты профессиональной ответственности МАП, статья 1 (UN Standards of Professional Responsibility, article 1).
  17. Руководящие принципы Организации Объединенных Наций, пункт 13 b (UN Guiding Principles, paragraph 13 (b)).
  18. Council Europe. Recommendation №19 on the role of public prosecution in the criminal justice system, para, 7.2000.
  19. Стандарты профессиональной ответственности МАП, статья 3 b (UN Standards of Professional Responsibility, article 3b).
  20. Руководящие принципы Организации Объединенных Наций, пункт 15 (United Nations Guiding Principles, paragraph 15).
  21. Руководящие принципы Организации Объединенных Наций, пункт 17 (United Nations Guiding Principles, paragraph 17).
  22. Council of Europe. Report on European standards as regard the independence of the judicial system: part 2 – the Prosecution Service. 2010. p.8.
  23. ХПА, Прокурорлар ва уларнинг оила аъзоларининг хавфсизлиги ва ҳимоясига оид минимал стандартлар тўғрисидаги декларация, Хельсинки, Финляндия, 2008 йил 1 март. (HRA, Declaration on Minimum Standards for the Safety and Protection of Prosecutors and Their Families, Helsinki, Finland, 1 March 2008) / [https://www.iap-association.org/getattachment/Resources-Documents/IAP-Standards-\(1\)/Protection-of-Prosecutors/Standards-Protection-of-Prosecutors.pdf.aspx](https://www.iap-association.org/getattachment/Resources-Documents/IAP-Standards-(1)/Protection-of-Prosecutors/Standards-Protection-of-Prosecutors.pdf.aspx)
  24. Council Europe. Recommendation №19 on the role of public prosecution in the criminal justice system, para, 9.2000.
  25. Руководящие принципы Организации Объединенных Наций, пункты 8-9 (United Nations Guidelines, paragraphs 8-9).
  26. Стандарты профессиональной ответственности МАП, статья 1 (IAP Standards of Professional Responsibility, Article 1).
  27. Commission on crime prevention and criminal justice of UNODC. Report of the Secretary-General on strengthening the rule of law through improved integrity and capacity of prosecution services, para. 52. 2011
  28. Principles and guidelines on the right to a fair trial and legal assistance in Africa; Organization for Economic Co-operation and Development. Anti-corruption specialization of prosecutors in selected European countries. 2011.
  29. А/ХРС/17/30/3-қисм, 58- банд (A/HRC/17/30/Part 3, paragraph 58).
  30. Руководящие принципы Организации Объединенных Наций, пункты 3 и 12 (United Nations Guiding Principles, paras. 3 and 12).

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

JOURNAL OF LAW RESEARCH

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Тадқиқот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000